

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ:

Χριστουγεννιάτικη Εκδήλωση της ΕΚΣ στις 13.12.2019

Επιμέλεια κειμένου & Εισήγηση: **Θεόδωρος Αλατάκης**

Εξαιρέτοι παρόντες,

Τα Κάλαντα αποτελούν δημοτικά ευχετικά και εγκωμιαστικά τραγούδια, που ψέλνονται κάθε χρόνο, κυρίως την παραμονή μεγάλων θρησκευτικών εορτών, όπως των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς (Αγ. Βασιλείου), και των Θεοφανείων.

Κύρια παραδοσιακά μουσικά όργανα που συνοδεύουν τα κάλαντα είναι το τρίγωνο, το λαούτο, το νταούλι η τσαμπούνα, η φλογέρα κ.ά.

Οι τραγουδιστές-οργανοπαίκτες των καλάντων ονομάζονται "καλαντιστές".

Τα κάλαντα που προήλθαν από τις Βυζαντινές Καλένδες βασίζονται, κατά τύπο και όχι κατά περιεχόμενο, στο γνωστό έθιμο των αρχαίων Ελλήνων Ειρεσιώνη.

Τα κάλαντα ψέλνονται κυρίως από παιδιά αλλά και από ενήλικα άτομα, είτε μεμονωμένα είτε σε ομάδες, που πηγαίνουν σε σπίτια, καταστήματα, δημόσιους χώρους κ.λπ., με τη συνοδεία του πατροπαράδοτου σιδερένιου τριγώνου, και μερικές φορές και άλλων μουσικών οργάνων (φυσαρμόνικας, ακορντεόν, τύμπανου, φλογέρας κ.λπ.). Τα παιδιά ρωτούν συνήθως «Να τα πούμε;» και περιμένουν την απάντηση «Να τα πείτε».

Κύριος σκοπός των τραγουδιών αυτών είναι μετά την ευχή "Χρόνια Πολλά", το φιλοδώρημα, είτε σε χρήματα (σήμερα) είτε σε προϊόντα (παλαιότερα).

Τα κάλαντα ξεκινούν κυρίως με χαιρετισμό, στη συνέχεια αναγγέλλουν τη μεγάλη χριστιανική γιορτή που φτάνει και καταλήγουν σε ευχές. Χαρακτηριστικό σημείο είναι η γλώσσα στην οποία ψέλνονται. Στην καθαρεύουσα δηλώνουν την άμεση καταγωγή τους από τους Βυζαντινούς χρόνους τις Καλένδες, που γιορτάζονταν τότε με ιδιαίτερη λαμπρότητα.

Ο μεγάλος αριθμός των διαφόρων παραλλαγών εξανάγκασε να διακρίνονται αυτά σε εθνικά ή αστικά και σε τοπικά ή παραδοσιακά (κατά περιοχή). Στα χριστουγεννιάτικα κάλαντα έχουν καταμετρηθεί περισσότερες από τριάντα παραλλαγές μόνο στον Ελλαδικό χώρο.

Σήμερα εκτός των παραπάνω έχουν εισαχθεί και διάφορα αγγλοσαξονικά χριστουγεννιάτικα τραγούδια, μερικά από τα οποία έχουν μεταγλωττιστεί στα ελληνικά και χρησιμοποιούνται κάποιες φορές επιπρόσθετα κοντά στα παραδοσιακά.

Ανάλογα με την περιοχή που ψέλνονται τα κάλαντα έχουν διάφορα ονόματα (Κάλαντα, Κόλιντα, Κόλεντας, Κόλιαντας), και δίνουν κάπου-κάπου και συμβουλές προς τους όποιους άρχοντες ή κάνουν ακόμη και παρατηρήσεις με σκωπικό χαρακτήρα, όπως είναι οι σχετικές "μαντινάδες" της Κρήτης ή τα "κοισάκια" της Νάξου, που σερβίρονται όμως πάντα ως "κάλαντα".

Πολλές φορές όταν δεν υπήρχε φιλοδώρημα ή ήταν αυτό πολύ μικρό, συνέχιζαν να ψέλνουν τότε τα παιδιά με πολύ δυνατή φωνή, έξω από την οικία, με δίστιχα σκωπτικά, που επαναλαμβάνονταν:

«Αφέντη μου στη κάπα σου
χίλιες χιλιάδες ψείρες,
άλλες γεννούν, άλλες κλωσούν
κι άλλες αυγά μαζώνουν!»

Αυτές οι απειλές προέρχονται από τα κάλαντα της αρχαιότητας, τα κελιδονίσματα της αρχαίας Ελλάδας (κάλαντα της εαρινής πρωτοχρονιάς), όπου τα παιδιά, αφού έλεγαν το άγγελμα της πρωτοχρονιάς και τις ευχές τους, χωρίς θρησκευτικές αναφορές, διατύπωναν τις απαιτήσεις τους για φιλοδώρημα κι ύστερα περνούσαν στις απειλές των νοικοκυραίων.

“...αν όμως δεν μας δώσεις
δε θα περάσει έτσι,
την αυλόπορτά σου σηκώνουμε
ή το στέγαστρό της, ...”

Το ίδιο γινόταν και στα κόλιντα (τα παραδοσιακά κάλαντα) της Βισαλτίας στη Μακεδονία, τότε που τα παιδιά βρουτούσαν τις εξώπορτες με τις τοπούζες (ραβδιά με σφαιρικές απολήξεις) φωνάζοντας:

Ως άγγελμα: Κόλιντα, μπάμπου, κόλιντα!
Ως ευχές: Τρεις χιλιάδες πρόβατα κι άλλα τόσα γίδια!
Ως απαιτήσεις: Δο μ', κυρά μ', καρύδια!
Ως απειλές: Μη σι σπάσ' τα κκραμίδια!

ΚΑΛΑΝΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ:

*Καλήν εσπέραν άρχοντες,
αν είναι ορισμός σας,
Χριστού την Θείαν γέννησιν,
να πω σι' αρχοντικό σας.*

*Χριστός γεννάται σήμερα,
εν Βηθλεέμ τη πόλη,
οι ουρανοί αγάλλονται,
χαίρει η φύσις όλη.*

*Εν τω σπηλαιώ τίκτεται,
εν φάτνη των αλόγων,
ο βασιλεύς των ουρανών,
και ποιητής των όλων.*

*Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε,
πέτρα να μην ραγίσει,
και ο νοικοκύρης του σπιτιού,
χιλία χρόνια να ζήσει.*

Ευχαριστώ για την επιδειχθείσα προσοχή!